

ГРАМАТИКА

Дмитрук Л.

– доктор педагогічних наук, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг

Рибалка Н.

– асистент кафедри іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг

УДК811.111`367.625.41

ІНФІНІТИВ ТА ІНФІНІТИВНІ КОНСТРУКЦІЇ В АНГЛІЙСЬКОМУ НАУКОВОМУ ТЕКСТІ

У статті досліджуються особливості використання інфінітива та інфінітивних конструкцій в науковому тексті. Уточнюється понятійно-термінологічний апарат, описані в порівнянні з планом семантичні особливості функціонування англійських інфінітивних конструкцій, пояснюється градація їх домінування, виявляється лексична складова англійських дієслів у наукових текстах.

Ключові слова: інфінітив, інфінітивні конструкції, науковий текст, семантичні особливості, підгрупи дієслова, функції у реченні.

Дмитрук Л.

– доктор педагогических наук, кандидат филологических наук, доцент кафедры иностранной филологии, украиноведения и социально-правовых дисциплин Донецкого национального университета экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского, г. Кривой Рог

Рыбалка Н.

– ассистент кафедры иностранной филологии, украиноведения и социально-правовых дисциплин Донецкого национального университета экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского, г. Кривой Рог

ИНФИНИТИВ И ИНФИНИТИВНЫЕ КОНСТРУКЦИИ В АНГЛИЙСКОМ НАУЧНОМ ТЕКСТЕ

В статье исследуются особенности использования инфинитива и инфинитивных конструкций в научном тексте. Уточняется понятийно-терминологический аппарат, описываются в сопоставительном плане семантические особенности функционирования английских инфинитивных конструкций, объясняется градация их доминирования, выясняется лексический состав английских глаголов в научных текстах.

Ключевые слова: инфинитив, инфинитивные конструкции, научный текст, семантические особенности, подгруппы глагола, функции в предложении.

Dmytruk L.

– Doctor of Science (Theory of Education), Candidate of Science (Linguistics), Associate Professor, Department of Foreign Philology, Ukrainian Studies, Social and Law Disciplines, Donetsk M. Tuhan-Baranovskyi National University of Economics and Trade, based in Kryvyi Rih

Rybalka N.

– Teacher, Department of Foreign Philology, Ukrainian Studies, Social and Law Disciplines, Donetsk M. Tuhan-Baranovskyi National University of Economics and Trade, based in Kryvyi Rih

INFINITIVE AND THE INFINITIVE CONSTRUCTIONS IN ENGLISH SCIENTIFIC TEXTS

The article investigates the features of infinitive and infinitive constructions using in the scientific text. The authors clarify concepts and terminology apparatus and describe semantic features of the functioning of the English infinitive constructions in comparative terms, explain their grading dominance, reveal lexical structure of English verbs in scientific texts.

The current stage of development of linguistics is characterized by the growing interest of domestic and foreign scholars to the scientific text as an object of linguistic research.

The problem of infinitives and infinitive constructs attracted the attention of linguists, in modern linguistics it is also relevant and is in the field of view of many researchers.

There are four forms of the infinitive in English that correspond to four time groups: Infinitive Indefinite, Infinitive Continuous, Infinitive Perfect and Infinitive Perfect Continuous. The infinitives Indefinite and Perfect also have the form of a passive voice.

In sentences of scientific texts, the infinitive may be placed after the noun, participle, modal verb, auxiliary verb, or semantic verb.

Speaking of infinitive constructions in scientific texts, we can assert the following gradation in frequency of use: first - Complex subject, second - For-to-infinitive construction), third - Complex object.

Based on this goal, the semantic features of functioning infinitive constructions in English were studied and described in the comparative plan, the lexical composition of English verbs in scientific texts was revealed (the classification of these verbs is given, features of their function are presented) based on the analysis of valence properties of the main verbs.

Despite a keen interest in infinitives and infinitive constructions, the real problem has not yet been sufficiently studied. Yes, the infinitive and infinitive constructions require deeper and more comprehensive consideration, especially in scientific texts. There is not much research on this topic, which makes the article relevant.

Key words: *infinitive, infinitive constructions, scientific text, the semantic features, verbal subgroups, function in the sentence.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується зростанням інтересу вітчизняних і зарубіжних вчених до наукового тексту як до об'єкта лінгвістичних досліджень.

В англійському науковому тексті частотність вживання

неособистих форм дієслова істотна: вони входять не тільки до складу присудка, використовуються у функціях підмета, додатка, означення та обставини, але і утворюють предикативні конструкції.

Аналіз останніх досліджень. Проблема інфінітива та інфінітивних конструкцій здавна привертала увагу лінгвістів, в сучасному мовознавстві вона також є актуальною і знаходиться в полі зору багатьох дослідників. Великий внесок у вивчення даної проблеми в англійській мові зробили Л. Бархударов, М. Болдирєв, Р. Берндт, О. Гофман, В. Денисова, Н. Іртенєва, Н. Кобрин, С. Ремсі, Р. Траск, А. Худяков; у німецькій мові – Г. Бех, А. Іванова, І. Мейксін, Ж. Никонова, Г. Пауль, Н. Рахімова, В. Федоров, І. Цох; в українській і російській мовах – В. Бріцин, Г. Золотова, З. Ісаєва, Д. Лайтфута, О. Мельничук, А. Моїсєєв, О. Потебня, Т. Расторгуєва, Л. Теньєр, Н. Хомський, М. Шелякін.

Останнім часом можна спостерігати підвищений інтерес до вивчення інфінітива та інфінітивних конструкцій. Різні типи інфінітивних конструкцій вивчали О. Гапова, В. Коваленко, О. Мамедов, А. Опара, І. Шустілова. Семантику інфінітива та інфінітивних конструкцій вивчали І. Іванова, І. Паніна, Є. Суменкова, В. Хименко, Г. Шкуропацький та ін. Порівнянню інфінітива в різних мовах присвятили свої роботи Є. Бірюков, Л. Вигонський, Л. Долгополов, Н. Друзін, Є. Мінделі, В. Нодь, І. Снісаренко.

Свою дисертацію проблемі перекладу інфінітива та інфінітивних конструкцій з англійської на німецьку та російську мови на матеріалі перекладів творів Ч. Діккенса «Важкі часи», «Давид Копперфілд» і «Олівер Твіст» присвячує Є. Акбілек.

Автори навчального посібника «Неособисті форми дієслова в науковому тексті» стверджують, що відсутність навичок ідентифікації неособистих форм дієслова і предикативних конструкцій, розуміння їх граматичного значення і синтаксичних відносин між компонентами в реченні тягне за собою помилкове осмислення висловлювання і невідповідний переклад. Метою їх посібника є формування стійких навичок розпізнавання, глибокого розуміння і застосування неособистих форм дієслова в мові [2, с. 142].

Новий підхід до вирішення наукової проблеми мовних змін шляхом аналізу генезису інфінітива, що характеризується в німецькій мові дієслівно-іменною природою запропонований Л. Долгополовою, яка розробила комплексну методику порівняльно-історичного дослідження мовної одиниці з використанням формальних процедур генеративної граматики, виділивши загальні та специфічні риси граматичної модифікації інфінітива [3].

Метою дослідження М. Кирпа було виявлення функцій і відтінків значень інфінітивних речень і знаходження відповіді на питання про причини такого частого використання автором цієї моделі. В процесі аналізу було виявлено різновид інфінітивних речень, поки не описаний в

літературі належним чином; конкретне завдання даної роботи полягало в характеристиці цього різновиду [5].

В. Нодь присвячує своє дослідження структурним, семантичним і прагматичним особливостям абсолютної інфінітивної конструкції в XII – XIX ст., а також ідентифікації джерел її походження в англійській мові [6].

Дослідження семантичних і функціональних особливостей інфінітивної конструкції з прийменником *for* в середньоанглійській мові, а також аналізу субкатегоризаційних характеристик нефінітного речення є науковою темою І. Снісаренко, робота якої виконана в рамках генеративного синтаксису, зокрема, теорії управління та поєднання [7].

Є. Хузина вивчає семантику модальності можливості і неможливості інфінітивних конструкцій на матеріалі прислів'їв і приказок російського народу.

Л. Широкова на основі сучасних британських газетних текстів розглядає особливості вживання інфінітивних конструкцій, що починаються із *it* у структурно-семантичному та функціонально-прагматичному аспектах.

Незважаючи на жвавий інтерес до інфінітива та інфінітивних конструкцій, справжня проблема все ще не вивчена в достатній мірі. Так, інфінітив і інфінітивні конструкції вимагають більш глибокого і всебічного розгляду особливо в наукових текстах. Спеціальних досліджень, присвячених даній темі небагато, і це обумовлює актуальність даної статті.

Об'єктом дослідження є наукові тексти, які містять різні типи інфінітивних конструкцій.

Предмет статті – семантика і особливості функціонування інфінітивних конструкцій в складі висловлювання, що вивчаються в порівняльному аспекті.

Метою пропонованої статті є вивчити і описати в порівняльному плані семантику і функціонування інфінітивних конструкцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після розробки теоретичної бази і визначення методики дослідження необхідно уточнити понятійно-термінологічний апарат:

– науковий текст ми розглядаємо як різновид тексту, написаний загальнолітературною мовою, що має граматичні, лексичні, структурно-змістовні логіко-композиційні особливості. У науковому тексті, на відміну від ділового, публіцистичного або художнього, використовуються функціональні типи мови (опис, розповідь, міркування, доказ та ін.). Науковий текст має особливі мовні та текстові засоби, де активно використовуються такі прийоми мислення, як аналогія і гіпотеза; композиція такого тексту, як правило, задана логікою наукового доказу (висування версії, робочої гіпотези, дедуктивні або індуктивні способи мислення, обґрунтування гіпотези, доведення її до рівня достовірного теоретичного знання і т. д. [4]);

– в англійській мові є чотири форми інфінітива (неособистої форми дієслова, яка тільки називає дію, не вказуючи при цьому на особу і число), які відповідають чотирьом групам часів: Infinitive Indefinite, Infinitive Continuous, Infinitive Perfect і Infinitive Perfect Continuous. Інфінітиви Indefinite і Perfect мають, крім того, форму пасивного стану;

– загальновідомим фактом є наявність декількох типів інфінітивних конструкцій, ми будемо розглядати такі: складний додаток (Complex object); складний підмет (Complex subject); конструкція, що вводиться прийменником *for* (*for -to -infinitive construction*).

Деякі граматисти називають досліджувані нами типи словосполучень інфінітивними оборотами, а деякі – інфінітивними конструкціями. Ми схилиємося до другого визначення, посиляючись на Ю. Апресяна, Л. Блумфілда, М. Ізрайловського і З. Харріса. У кожній синтаксичній конструкції є в наявності дві (а іноді і більше) мовні одиниці (вільні форми), що утворюють кінцеве словосполучення з виявленим в ньому центром.

Матеріалом для нашого дослідження послужили наукові тексти, видані в Оксфордському курсі для студентів інформаційних технологій і комп'ютеризації. Всього було розглянуто 25 текстів, що містять дієслівні конструкції, що аналізуються, англійською мовою.

Виходячи із поставленої мети, в роботі були використані метод компонентного і кількісного аналізу, індуктивний та описовий методи, а в якості основного використовувався порівняльний метод.

Усі дані дієслова, що знаходяться на ста дев'яносто п'яти сторінках підручника Eric H. Glendinning і John McEwan, розподіляються за трьома лексико-семантичними групами: I. Дієслова зі значенням спонукання до дії; II. Дієслова зі значенням відношення до дії; III. Дієслова зі значенням сприйняття дії. У середині кожної групи дієслів виділяються підгрупи.

Наведемо деякі приклади інфінітивів в різних функціях (як підмет, що вживається з часткою *to*; як частина дієслівного присудка; в поєднанні з модальними дієсловами; як частина складеного іменного присудка; як додаток і як означення):

The ability of tiny computing devices to control complex operations has transformed the way many tasks are performed, ranging from scientific research to producing consumer products. Workers use handheld computing devices to collect data at a customer site, to generate forms, to control inventory, and to serve as desktop organisers. These smart machines are designed to take over some of the basic tasks previously performed by people. Smart phones, cars, and appliances with built in computers can be programmed to better meet individual needs. A smart house has a built-in monitoring system that can turn lights on and off, open and close windows, operate the oven, and more. Computers can help people work more creatively. Expert systems software enables computers to 'think' like experts.

Connectivity enables computers and software that might otherwise be incompatible to communicate and to share resources [8, c. 8].

У реченнях наукових текстів інфінітив може розташовуватися після:

а) іменника: Now that computers are proliferating in many areas and networks are available for people to access data and communicate with others. Many people today telecommute – that is, use their computers to stay in touch with the office while they are working at home [8, c.9];

б) дієприкметника: Ultimately people power must be exercised to ensure that computers are used not only efficiently but in a socially responsible way. The information superhighway is designed to significantly expand this interactive connectivity [8, c.9];

в) модального дієслова: With the proper tools, hospital staff can get a diagnosis from a medical expert hundreds or thousands of miles away. Similarly, the disabled can communicate more effectively with others using computers [8, c.9];

г) допоміжного дієслова: People – computer users and computer professionals – are the ones who will decide which hardware, software, and networks endure and how great an impact they will have on our lives [8, c.9];

д) змістового дієслова: Most PCs are held back not by the speed of their main processor, but by the time it takes to move data in and out of memory. One of the cache controller's main jobs is to look after 'cache coherency' [8, c.16].

У текстах наукового стилю нерідко інфінітив зустрічається в ролі обставини, в такому випадку він перекладається українською за допомогою українського інфінітива або іменника. Як обставину мети інфінітив перекладають поєднанням: «щоб + інфінітив». У ролі обставини супутніх умов перекладають дієприслівником або віддієслівним іменником з прийменником. Як обставина наслідку дії інфінітив має модальний відтінок можливості. Дієприслівниковим зворотом або самостійним реченням із присудком в наказовому способі інфінітив перекладається як вступний член речення.

Говорячи про інфінітивні конструкції в текстах наукового стилю, ми можемо зазначити таку градацію домінування: по частотності використання на першому місці – Складний підмет (Complex subject): But after analysing patterns with inclusters, the mining soft ware can start to figure out the rules that point to which claims are likely to be false [8, c. 22]. This is particularly beneficial to small businesses which are likely to grow quickly and don't want to deal with the problems caused by outgrowing their existing system and having to move to a high-end package [8, c. 59]; на другому – Конструкція, яка вводиться прийменником *for* (for-to-infinitive construction): There are several techniques for achieving this, the most obvious being for the processor to write directly to both the cache and main memory at the same time [8, c. 16]. It's very rare for an e-commerce business to handle all of these elements by itself, making this one of the

best-established areas of ASP use [8, с. 59]. На третьому – Складний додаток (Complex object): If you don't have the source code to a program, you can't modify it to fix bugs or add new features [8, с. 42]. The digital certificate is 'signed' by a trusted digital-certificate issuer, which means that the issuer has investigated the company operating the server and believes it to be legitimate [8, с. 131].

Ймовірно це пояснюється особливостями і мовними засобами самого наукового стилю. Словники і енциклопедії розкривають наступні: морфологічні – основне змістове навантаження в тексті несуть іменники, що обумовлено номінативним (іменним) характером наукового викладу; дієслова виступають переважно структурним елементом, що поєднує поняття, що позначає дії, стан. Особові форми дієслова обмежені; серед синтаксичних типовим для даного стилю є вживання іменного присудка (а не дієслівного), характерно широке поширення неозначено-особових, узагальнено-особових і безособових речень, серед простих речень переважають поширені (80%), як правило, з дуже розгалуженою системою другорядних і відокремлених членів речення.

Конструкція Complex Subject (наприклад: You can think of the UDP software as creating a data address in the TCP/IP message that states exactly what application the data block is supposed to contact at the address the IP software has described. Internal look-up tables and software based on another standard, called Resolution Protocol, are used to route the data through a gateway between networks [8, с.86]) входить до складу простого речення, в якому присудок виражено особовою формою дієслова. Ця конструкція є потенційним еквівалентом додаткового підрядного речення. У текстах наукової спрямованості зустрічаються речення з Complex Subject із двома видами предикації. Один із них – це позначаючий дію інфінітив, що виступає підметом, а другий – особова форма дієслова, яка характеризує ставлення автора до висловлення. Незважаючи на те, що дана конструкція використовується в мові з обмеженою чисельністю особових дієслів, як в пасивному, так і в активному стані, в наукових текстах, досліджуваних нами, ми виявили досить велику кількість прикладів, так як тексти наукового змісту – це тексти роз'яснювального, пояснювального і описового характеру, де присудок дає потенціал автору показати особистісне ставлення до факту повідомлення.

Інфінітивна конструкція з прийменником *for* – один із трьох видів синтаксичних комплексів з інфінітивом (наприклад: It's very rare for an e-commerce business to handle all of these elements by itself, making this one of the best-established areas of ASP use [8, с. 59]. For the system to work, two parties engaging in a secure transaction must know each other's public keys [8, с. 130]. The system works because it's almost impossible for an altered message to have the same MAC as another message [8, с. 131]). Ця конструкція вживається в реченнях науково-технічної літератури,

найчастіше, в функції обставини, рідше у функції підмета і ще рідше як іменна частина складного присудка. Незважаючи на те, що додаток є третім за значимістю членом речення, конструкція Complex Object (наприклад: First, the two parties engaging in a transaction (say, an email or a bus in esspurchase) don't want a third party to be a bletoread their transmission [8, с. 130]. The digital certificate is 'signed' by a trusted digital-certificate issuer, which means that the issuer has investigated the company operating the server and believes it to be legitimate [8, с. 131]. Large enterprises that want the ability to store and manage large amounts of information in a high-performance environment now have another option... [8, с. 139]) практично не зустрічається в текстах науково-технічного характеру. Це пов'язано з тим, що в цій конструкції інфінітив в одній зі своїх форм стоїть після особистого займенника в об'єктному відмінку (me, him, her, you, them, it, us) або іменника (the hardware, the ability, SAN, the technology, the modal, the network, the LAN іт.д.), якому передуює дієслово певного типу, а автори наукових текстів не схильються до висловів особистого ставлення, вони віддають перевагу поділять думку спільноти або колективу однодумців.

На основі вивчення наукової літератури з теми дослідження можна зробити такі **ВИСНОВКИ**:

- Інфінітив в англійській і українській мовах – це основна, незмінна форма дієслова, яка найбільш узагальнено представляє його лексичне значення і несе в собі один із найважливіших семантичних змістів. В дієслівній парадигмі англійської мови традиційно розрізняють чотири форми інфінітива: Infinitive Indefinite (Besides identifying a node, the address provides a path that gateways can use to route information from one machine to another [8, с. 86]. You can then download just those messages you want to read [8, с. 86]), Infinitive Continuous (мало вживана форма інфінітива, що пояснюється особливостями наукового стилю), Infinitive Perfect і Infinitive Perfect Continuous (практично не використовуються в наукових текстах).

- Серед лексичних підгруп дієслова ми повинні виділити наступні: дієслова, які виражають заклик; дієслова, які висловлюють пораду, пропозицію; дієслова, які виражають дозвіл; дієслова, що виражають наказ, вказівку; дієслова, що виражають власне спонукання; дієслова, які виражають вимогу; дієслова, які виражають заборону; дієслова, які виражають застереження, утримування; дієслова, які виражають надання повноваження: to need, to be, to upload, to require, to compare, to want, to sign up, to have, to provide, to access, to use, to separate, to download, to remove, to let, to find і інші [8, с. 86].

- Серед інфінітивних конструкцій по частоті домінування в науковому тексті ми зазначаємо наступне розташування: найбільш вживана конструкція – Complex subject, менш вживана – for-to-infinitive construction, практично невживана – Complex object.

- Семантика досліджуваних конструкцій і особливості їх

функціонування в складі висловлювання визначаються, перш за все, семантичними і валентностними властивостями самого дієслова конструкції.

- Особливість використання інфінітива в текстах наукового стилю дозволяє сформулювати ієрархію його вживання по частоті: на першому місці – змістові дієслова (When you use your Web mail account to access a POP3 mailbox, the mail server opens a connection to the PQP3 server just as a PC-based application would [8, с. 87]), на другому – допоміжні (The information superhighway is designed to significantly expand this interactive connectivity so that people all over the world will have free access to all these resources. People – computer users and computer professionals – are the ones who will decide which hardware, software, and networks endure and how great an impact they will have on our lives [8, с. 9]), на третьому – модальні дієслова (Connectivity enables computers and software that might otherwise be incompatible to communicate and to share resources. Ultimately people power must be exercised to ensure that computers are used not only efficiently but in a socially responsible way [8, с. 8]).

- При порівнянні активного і пасивного стану в наукових текстах панує перший в процентному співвідношенні три до одного: (приклад пасивного: DSL technology capitalises on the existing network of copper infrastructure, but allows digital signals to be carried rather than analogue. DSL-based services are a very low-cost option when compared to other solutions offering similar bandwidth, so they can be made available to the customer at extremely competitive prices [8, с. 8]).

- Важливо відзначити, що переважним способом в текстах наукового характеру є дійсний (Connection can be provided by standard dial-up using an ordinary modem or by using a broadband connection), після якого, за чисельністю, знаходиться наказовий (Look for a package where the initial rate is reduced). Досить рідко можна зустріти умовний спосіб (If you are a complete beginner, you will need an ISP which can provide its sign-up software on CD-ROM that will automatically configure your computer to access the Internet [8, с. 84]).

Таким чином, виходячи з поставленої мети, в роботі були вивчені і описані в порівняльному плані семантичні особливості функціонування в складі висловлювання англійських інфінітивних конструкцій, виявлено лексичний склад англійських дієслів у наукових текстах (подана класифікація даних дієслів, представлений аналіз їх значень), охарактеризовано особливості функціонування інфінітивних конструкцій на основі аналізу валентностних властивостей основних дієслів.

Перспективи подальшого дослідження ми бачимо в розкритті специфіки використання інфінітивних конструкцій в інших функціональних стилях (наприклад, у художньому, публіцистичному або офіційно-діловому).

Література

1. Блумфилд Л. Язык. Москва: Прогресс, 1968. 606 с.
2. Выгонская Л. Н., Корнеева М. С., Миндели Е. И. Неличные формы

глагола в научном тексте: учебное пособие. Москва, 2013. 142 с.

3. Долгополова Л. А. Становление и развитие инфинитива в немецком языке (VIII – XX ст.) : автореф. ... доктора филол. наук : 10.02.04. Киев, 2010. 32 с.

4. Жилина О. А., Романова Н. Н. Русский язык и культура речи: учеб. пособие: в 3-х ч. Ч. 3: Культура научной речи. Москва: Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2009. 75 с.

5. Кирпу М. С. Об одном типе инфинитивных предложений (на материале творчества Е. Летова). *Вестник Томского государственного университета*. 2016. № 412. С. 20–23.

6. Нодь В. И. Развитие абсолютной инфинитивной конструкции в английском языке (XII – XIX вв.) : автореф. ... канд. фил. наук: 10.02.04. Киев, 2005. 22 с.

7. Снисаренко И. Е. Инфинитивная конструкция с предлогом *for* в среднеанглийском языке: семантика и функционирование : автореф. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Киев, 2001. 17 с.

8. Eric H. Glendinning. *Oxford English for Information Technology*. Oxford: University Press, 2011. 222 p.